

מחודדים

ת"ר ושינתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך (קידושין 5).

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם וישמחם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלה ובזמן קריב ונאמר אמן:

סיכומי דף היומי

מערכת: 073-249-0403
sikumhadaf12@gmail.com

לע"נ
הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל
גלב"ע כ"ו ניסן תשע"ז

גליון
382

סנהדרין דף י"ח. יום שב"ק פרשת ויגש ד' טבת תשפ"ה

פרק שני - כהן גדול
כהן גדול. מלך.

דף י"ח - ע"א

משנה. כהן גדול דן ודנים אותו, לפירוש א': פשוט הוא משום קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים, ואם אין דנים אותו לא היה דן אחרים, ותני אגב מלך. **לפירוש ב':** קמ"ל שאם הרג נפש במזיד נהרג, ובשוגג גולה, ואין אומרים כיון שההורג כהן גדול או כהן גדול שהרג שאינו יוצא לעולם לא יגלה, משום שנאמר 'לנוס שמה כל רוצח' גם כהן גדול.

דף י"ח - ע"ב

כהן גדול שעבר על עשה ולא תעשה - דנים אותו בשלשה כהדיוט, והפסוק 'כל הדבר הגדול יביאו אליך' היינו דבר גדול ממש של אדם גדול, שלא נאמר דברי גדול אלא הדבר הגדול, והיינו אם עבר עבירה שיש בה מיתה.

'והתעלמות' פעמים שאתה מתעלם, וכמו, כהן הוא בבית הקברות. זקן ואינו לכבודו. או שמלאכה שלו מרובה מדמי האבידה.

כהן גדול אינו מעיד להדיוט - שכבוד הבריות דוחה מצווה וזלזול לכהן גדול להעיד, ומעיד לבן המלך בפני המלך - שמפני כבוד הכהן גדול יושב המלך עד קבלת העדות והולך ומעיינים בדין.

אין מושיבים מלך בסנהדרין - שנאמר לא תענה על רב, ואינך רשאי לסתור דברי המופלא בסנהדרין.

אין מושיבים בעיבור השנה: מלך - שמחלק ממון לחיילי הצבא כל שנה ונוח לו שיהיו כל השנים מעוברת. **כהן גדול** - שאינו רוצה שתתעבר השנה משום שיהא בחודש תשרי צינת מר חשון וצריך לטבול חמש טבילות ועשרה קידוש ידיים ורגליים ביום הכיפורים, שברוב העיבורים הולך השנה כחודש שראוי להיות אם לא התעברה, ומה שעברו חכמים כששמעו ג' רועי בקר שאמרו שאם לא יהא חם כחום של אדר אין זה אדר אלא הבא אחריו, רבנן סמכו על חשבונם אלא שיצא הדבר למזלם שהקור וחום היה תואמים לעיבורם כהשערותם.

סנהדרין דף י"ט. יום א' פרשת ויחי ה' טבת תשפ"ה

דף י"ט - ע"א

כהן גדול חולץ. וחולצים לאשתו, ומייבמים את אשתו. אבל הוא אינו מייבם - מפני שאסור באלמנה. **באלמנה מהנישואין** משום עשה 'בתולה יקח' ולא בעולה, ולא תעשה 'אלמנה לא יקח' ואין עשה של ייבום דוחה לא תעשה ועשה, **באלמנה מהאירוסין** שיש רק לא תעשה, גזירה ביאה ראשונה שמקיים בה מצות יבום, אטו ביאה שניה שאיננה מצווה, ואם עבר ובעל בעילה ראשונה קנה ואסור לקיימה בביאה שניה.

מת לו מת - לרבי מאיר: אינו יוצא עמהם אבל יוצא אחריהם. הם נכנסים והוא נגלה, כשהם מתגלים הוא נכסה, שנאמר 'ומן המקדש לא יצא'. ובוודאי שיכול לצאת לביתו אלא שיעשה חיזוק שלא יבוא לצאת מקדושתו, וכיון שיש לו היכר לא יגע. **לרבי יהודה:** אינו יוצא

מהמקדש שנאמר 'ומן המקדש לא יצא' שצריך לעשות חיזוק שלא יטמא, ושמא אגב צער יטמא.

כשכהן גדול עובר בשורה לנחם אחרים - סגן שהוא ממונה ומשוח שעבר בימינו, וראש בית אב ואבלים וכל העם משמאלו, שהאבלים עומדים משמאל המנחמים. **וכשהוא עומד בשורה ומתנחם מאחרים**, סגן מימינו, וראש בית אב וכל העם משמאלו, אבל משוח שעבר אינו בא, שיחליש דעת הכהן גדול שיחשוב ששמח באבלו.

בראשונה היו אבלים עומדים והעם עוברים, כמבואר גבי כהן גדול, והיה שני משפחות בירושלים מתגרות מי יעבור תחלה, התקינו שיהיו העם עומדים והאבלים עוברים. **רבי יוסי** - החזיר הדבר ליושנה בציפורי שיהיו האבלים עומדים וכל העם עוברים. **ורבי יאשיה רבה** - אמר שאין זה שינוי מנהג בדבר במה שיעשו ואין קלוקל.

התקין רבי יוסי בציפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה, משום מעשה שהיה שגנבו מאחוריה ואמר לה אחד בואי ואראנו לך ועינו אותה. והתקין שיהיו נשים מספרות בבית הכסא, משום ייחוד.

כהן גדול שמנחם אחרים - אומר להם תנחמו. **כשהוא מתנחם מאחרים** - כל העם אומרים לו אנו כפרתך, והוא אומר להם תתברכו מן השמים. וכשמברים אותו כל העם מסובין על הארץ, והוא על הספסל.

מלכי בית דוד - דנים, ודנים אותם, שנאמר 'בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט'. ואם לא דנים אותם אינם יכולים לדון אחרים, משום קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים.

מלך ישראל - לא דן, ואין דנים אותו. **לא מעיד, ולא מעידים אותו**, משום מעשה שהיה אצל ינאי מלכא שהרג עבדו נפש וציווה לו שמעון בן שטח לעמוד על רגליו ויעידו בו, והשאר כבשו פניהם מיראתו, ואמר להם שבעל המחשבות יפרע מבעלי מחשבות, מייד חבטן גבריאל ומתו.

דף י"ט - ע"ב

מלך: לא חולץ - שגנאי הוא לו לבוא לבית דין ותרקוק בפניו. **לא חולצים לאשתו** - מפני שאסורה להינשא. **לא מייבם** - שגנאי הוא לו לקום על שם אחיו. **ולא מייבמים לאשתו.** אם רצה לחלוץ או לייבם - **לרבי יהודה:** זכור לטוב, אף שמלך שמחל על כבודו לכולי עלמא אין כבודו מחול שנאמר 'שום תשים עליך מלך' שתהא אימתו עליך, מצווה שאני. **לחכמים:** אין שומעים לו.

אין נושאים אלמנתו: לרבי יהודה: מלך נושא אלמנת המלך כמו שמצינו בדוד שנשא אלמנת שאול שנאמר 'ואתנה לך את ביתך אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך', **ואמרנו לו** שהיינו נשים שראויות לו מבית המלך בנות שאול והם מירב ומיכל, ולא נשי שאול.

דוד נשא מיכל ומירב שתי אחיות: לרבי יהושע בן קרח: שקידושי טעות היו לו במירב, שנאמר 'תנה את אשתי את מיכל' וגו' מיכל אשתי ולא מירב, שנאמר 'והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וגו', וכשהרג דוד לגלית, אמר לו שאול שקידשה במלוה בחיוב של עושר גדול שחייב לו ואיננה מקודשת, ונתנה לעדריאל. וכשהביא מאה ערלות של פלשתים בשביל מיכל, סבר שאול שמלוה ופרוטה דעתה על מלוה או שערלות הפלשתים אינם שווים פרוטה. ודוד סבר שדעתה על פרוטה, או שהפלשתים ראויים לכלבים וחתולים. **לרבי יוסי:** מיכל נישאה אחרי מירב שמתה כבר.

'ויקח המלך וגו' ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וגו', והלא לפלטי בן ליש ניתנה - **לרבי יוסי:** מקיש קידושי

מירב לעדריאל למיכל לפלטי, מה קידושי מיכל לפלטי בוודאי בעבירה שהלכה כדוד, אף מירב לעדריאל בעבירה. **לרבי יהושע בן קרח:** שמירב ילדה ומיכל גידלה, וללמדך שהמגדל יתום בביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

המגדל בתוך ביתו כאילו ילדו

לרבי יהושע בן קרח: מפסוק חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל. **לרבי חנינא:** שנאמר 'ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי' והלא רות ילדה, אלא שנעמי גידלה.

לרבי יוחנן: שנאמר 'ואשתו היהודיה ילדה את ירד אביגדור וגו' אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד', מרד - זה כלב שמרד בעצת מרגלים, וכי בתיה ילדה? הרי יוכבד ילדה אלא שגידלה.

לרבי אלעזר: שנאמר 'גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה', שנקראו בני יוסף לפי שכלכלם.

כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו - שנאמר 'ואלה תולדות אהרן ומשה' ומנה בני אהרן, שכיון שמשה לימד תורה נקראו על שמו. **'לכן כה אמר ה' ליעקב אשר פדה את אברהם'** שפדה מצער גידול בנים שהיה ראוי לאברהם.

פלטי נקרא פלטיאל - שפלטו קל מהעבירה, נעץ חרב בינו לבינה ואמר העוסק בזה ידקר בחורב זה, ומה שנאמר 'וילך אתה אשה' - היינו שהיה מגדלה ומחבבה, ומה שנאמר - 'הלך ובכה' על המצווה שנמנע ממנו.

תוקפו של יוסף - ענוותנותו של בועז, שהיתה עמו במטה והיא פנויה. **תוקפו של בועז** - ענוותנותו של פלטי בן ליש שהיה שנים רבות.

סנהדרין דף כ'. יום ב' פרשת ויחי ו' טבת תשפ"ה

דף כ' - ע"א

'רבות בנות עשו חיל' - זה יוסף ובעז, **'ואת עלית על כלנה'** - זה פלטי בן ליש.

'שקר החן והבל היופי.. יראת ה' היא תתהלל'

לרבי יוחנן: שקר החן - זה יוסף, **והבל היופי** - זה בועז, **יראת ה' היא תתהלל** - זה פלטי בן ליש.

דבר אחר: שקר החן - זה דורו של משה, **והבל היופי** - זה דורו של יהושע, **יראת ה' היא תתהלל** - זה דורו של חזקיה שעסקו בתורה יותר.

דבר אחר: שקר החן - זה דורו של משה ויהושע, **והבל היופי** - זה דורו של חזקיה, **יראת ה' היא תתהלל** - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחד שהיו עניים, ועסקו בתורה.

משנה. מת למלך מות - אין יוצא מפתח פלטרין שלו.

'זהמלך דוד הולך אחר המטה': רבי יהודה: מוכיח מזה שאם רוצה לצאת, יוצא. **לחכמים:** יצא רק כדי לפייס העם.

'זהמלך דוד הולך אחר המטה': לרבי יהודה: מוכיח שנשים יוצאות לפני המטה שהרי דוד לא הלך בין הנשים. **לחכמים:** כל מקום כמנהגם, ודוד הלך בין האנשים ובין הנשים לפייס את העם, שלא היה מליבו להמית את אבנר, ולכן נכנסו בתחילה להרגו 'להכרותו', ולבסוף 'להברותו'.

אבנר - לרב יהודה אמר רב: לא מיחה בשאול בהריגת נוב, ולכן נענש שנאמר 'ויקונן המלך אל אבנר הכמות נבל ימות אבנר ידך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו', שהיה חשוב אצל שאול והיה לו למחות, ולכן 'כנפל לפני בני עולה נפלת'. **לרבי יצחק:** מיחה אבנר בשאול ולא נענה, והפסוק נאמר בתמיה שהרי לא החזיק ידיו אסורות ומחה בשאול, ולמה כנפול לפני בני עולה נפלת?, ונענש מפני ששהה מלכות דוד שנתיים ומחצה שהמליך את איש בשת.

כשמברים את המלך - כל העם מסובים על הארץ. והוא מיסב על הדרגש.

דרגש: לעולא: מטה שלא משתמשים בו, רק מונח למזל טוב לבית. ונדחה מרבן שמעון בן גמליאל שאמר דרגש מתיר קרטיבין והוא נופל, שמיטה זו עשוי כשאר מטות. **לרב תחליפא:** מטה של עור שתולים רצועות בשפתו ועונבים הרצועות בארוכות המטה ואין ראשי כרעיו גבוהים למעלה מהמטה ולכן חשש מלכפותו.

האבל כופה - כל המיטות שיש לו בבית. מיטה המיוחד לכלים - אינו צריך לכפותה. דרגש - **'לת"ק:** אינו צריך לכפותו רק זוקפו. **לרשב"ג:**

מתיר רצועותיו ונופל מאליו, והלכה כמותו.

מטה ועריסה - מקבלים טומאה משישופם בעור הדג.

מטה - מכניס ומוציא החבל בנקבים שבארוכות המטה ומסרג. **דרגש** - מכניס ראשי הרצועות התלויות בנקבי ארוכות.

מטה שיוצאים ממנה בראשה וברגלה שני עצים ארוכים שאין יכול לכפותה - זוקפה ודיו.

דף כ' - ע"ב

משנה. מלך פורץ גדר לעשות לו דרך - ואין ממחה בידו, **דרך המלך** - אין לו שיעור, כל העם בוזזים ונותנים לו והוא נוטל חלק היפה בראש.

כל האמור בפרשת מלך בספר שמואל - **לרבי יוסי:** מותר המלך בו. **לרבי יהודה:** לא נאמרה אלא לאיים עליהם שנאמר 'שום תשים עליך מלך' שתהא אימתו עליך.

פרשת מלך - לרבי יהודה: מצווה הוא. **לרבי נהוראי:** לא נאמרה אלא כנגד התרעומת שיבקשו מלך.

זקנים בדורו של שמואל - שאלו כהוגן 'תנה לנו מלך לשפטנו'. **ועמי הארץ** - קלקלו ואמרו 'והיינו גם אנחנו ככל הגויים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו' וגו' לצורך מלחמות.

שלושה מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ (שבכולם נאמר ירושה וישי בה) **א.** להעמיד להם מלך. **ב.** להכרית זרע עמלק. **ג.** לבנות להם בית הבחירה. שנאמר 'כי יד על כס יה', ואין כסא אלא מלך. ואח"כ כתוב 'מלחמה לה' בעמלק'. וכתוב 'והניח לכם מכל אויביכם' וגו' ואז 'והיה המקום אשר יבחר ה' וגו', וכן עשה דוד.

שלמה - מלך בתחילה על העליונים. ולבסוף - על התחתונים. ולבסוף - רק על ישראל. ולבסוף - על ירושלים. ולבסוף - על מטתו. ולבסוף - על מקלו או טליתו. ומחלוקות אם חזר למלוך.

'מתפסח ועד עזה': מחלוקות רב ושמואל אם כל אחד בסוף העולם, או שיושבים ביחד וכשם שמלך עליהם מלך על כל העולם.

ביזת אוצרות מלכים - למלך. **שאר הביזה** - מחצה למלך ומחצה לעם, שנאמר בשלמה 'וימשחו לה' לנגיד ולצדוק לכהן' מה כהן מחצה לו ומחצה לאחיו שלומדים מפסוק 'והייתה לאהרן ולבניו', גם מלך כן.

סנהדרין דף כ"א. יום ג' פרשת ויחי ז' טבת תשפ"ה

דיני מלך. אמנון ותמר.

דף כ"א - ע"א

משנה. 'לא ירבה לו נשים'

לת"ק: לא ירבה יותר משמונה עשרה. שאצל דוד ששה נשים, ואמר לו נביא 'אם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה'. 'כהנה' ו'. 'וכהנה' ו'. הרי שמונה עשרה, ומקיש, כהנה בתרא לכהנה קמא, ששה.

לברייתא א': לא ירבה יותר מעשרים וארבעה. 'כהנה' - הרי שנים עשר (עם ששה שהיו לו). 'וכהנה' - הרי י"ב, הרי כ"ד.

לברייתא ב': לא ירבה יותר מארבעים ושמונה. ודורש וא"ו החיבור, 'כהנה' י"ב. 'כהנה' י"ב. 'וכהנה' כ"ד. הרי מ"ח.

לרבי יהודה: מרבה בנשים ובלבד שלא יסירו את לבו, ובכל מקום אינו דורש טעם הפסוק, אבל כאן מפורש הטעם.

לרבי שמעון: אסור להרבות אפילו כאביגיל, ואפילו אחת ומסירה את לבו אסור, שדורש טעם הפסוק ולא היה צריך לפרש 'לא יסור לבבו' רק אפילו אחת ומסירה לבו אסור, ולא ירבה, ואפילו כאביגיל.

'הששי יתרעם לעגלה אשת דוד' עגלה - זו מיכל שחביבה עליו כעגלה, ומה שנאמר 'למיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה', פירש רב חסדא בתחילה שביום מותה היה לה ולד, ולמסקנא מעשה מיכל היה בירושלים שנאמר 'ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' ותבז' ונענשה שלא היה לה ולד מאז, אבל עד אותו מעשה היה לה את יתרעם הנוול בחברון.

נשים - בכתובה ובקידושין. **פילגשים** - בלי כתובה וקידושין. **ארבע מאות בחורים היו לדוד וכולם בני יפת תואר**, ומגדלי בלוריות, ויושבים בקרונות של זהב ומהלכים בראשי גייסות והם היו בעלי אגרופים של דוד.

תמר בת יפת תואר הייתה שנוולדה קודם שהתגיירה אמה בלב שלם שנאמר 'ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך', ואם בת נישואין היתה איך מותרת לו.

'ויזנדב איש חכם' חכם לרשעה. 'זתקח המשרת ותצק לפניו'
שעשתה לו מיני טיגון.

'וישנאה אמנון שנאה גדולה' שקשרה לו נימא ונהיה כרות שפחה, אף שבנות ישראל קודם שחטאו לא היה להם לא שיער בית השחי ולא שיער בית הערוה כמו שכתוב **'ויצא לך שם בגוים ביפך'** שאני תמר שהייתה בת יפת תואר.

'זתקח תמר אפר על ראשה וכתונת הפסים אשר עליה קרעה' - גדר גדול גידרה תמר בדמעתה וזעקתה ושנהגה בזיון בעצמה, שנשאו נשים קל וחומר מה לבנות מלכים אירע כך להדיוטות על אחת כמה וכמה, ומה לצנועות כך לפרוצות על אחת כמה וכמה.

דף כ"א - ע"ב

במעשה תמר - גזרו על יחוד בפנויה.

רמז לאיסור יחוד התורה - **שנאמר** 'כי יסיתך אחיך בן אמך' בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה.

'ואדוניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך' שביקש להולמו ולא התאים לו כתר המלכות, שהיה שרביט של זהב בכל החלל ואינה מתיישבת אלא למי לו שיש חריץ בראשו, והיא עדות לבית דוד שמי שאינו ראוי אינו הולמתו.

'ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו', הפשט הוא - שהיו נטולי טחול, וחוקקי כפות רגלים.

משנה. 'לא ירבה לו סוסים': לו אינו מרבה. אבל מרבה כדי רכשו ופרשיו לרכוב בהרחבה בלי צמצום, ואפילו סוס אחד והוא בטל הוא באיסור לא ירבה שנאמר **'למען הרבות סוס'**, ומה שכתוב **'סוסים'** לעבור בלאו על כל סוס.

'וכסף וזהב לא ירבה לו': לו אינו מרבה, אבל מרבה כדי ליתן שכר חיילות מדי שנה בהרחבה שלא יצמצם, ואם יצטרך לשכור עוד חיילות שיהיה מצוי בידו.

'לא ירבה לו נשים': לו אינו מרבה, אבל הדיוט מרבה.

'ויהי לשלמה ארבעים אלף ארות סוסים למרכבו' וכתוב **'ויהי לשלמה ד' אלפים אריות סוסים'** - שאם היה לו ארבעים אלף בתים גדולים למדו הסוסים היה בכל אחד ארבעת אלפים ארוות סוסים, ואם היה לו ארבעת אלפים איצטבלאות היה בכל אחד ארבעים אלף ארוות סוסים.

'אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה' וכתוב **'זיתן המלך שלמה את הכסף בירושלים כאבנים'** כגון לפני שנשא את בת פרעה, כאן לאחר מכן.

בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול שברומי.

לא נתגלו טעמי תורה, שבשני מקראות נתגלה הטעם ונכשל בהם גדול העולם: **'לא ירבה לו נשים'** - אמר שלמה אני ארבה ולא אסור ולבסוף נשיו הטו את לבבו. **'לא ירבה לו סוסים'** - אמר אני ארבה ולא אשיב ולבסוף **'וצא מרכבה ממצרים'** וגו'.

מלך כותב שני ספרי תורה לשמו. הגם שהשאירו לו אבותיו, אחת שיוצאה ונכנסת עמו, ביציאתו למלחמה, בביתו, ובישיבה בדן, וכשמיסב, שנאמר **'הייתה עמו וקרא בו כל ימי חייו'**, אבל בבית המרחץ ובית הכסא שאינו מקום הראוי לקריאה לא.

כל אדם אף שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו - שנאמר **'ועתה כתבו לכם את השירה'**.

בתחילה ניתנה תורה בלשון הקודש וכתב עברי, ובימי עזרא ניתנה בכתב אשורית ובלשון ארמי, חזרו וביררו לשון הקודש ובכתב אשורית, והניחו לכותבים כתב עברית ובלשון ארמי (ועיי דף כ"ב) וראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אלמלי קידמו משה.

סנהדרין דף כ"ב. יום ד' פרשת ויחי
ח' טבת תשפ"ה

דף כ"ב - ע"א

כתב אשורית.

לרבי יוסי: בתחילה היה בכתב עברי ועל ידי עזרא נשתנה הכתב לאשורית שנאמר **'והכתב הנשתון'** וגו' שנשתנה, ונאמר **'לא כהלין כתבו למקרא ופשרה להודעה למלכא'** שלא הבינו מה שכתב המלאך משום שנשתנה הכתב, ורמז יש בפסוק **'והכתב את משנה התורה הזאת'** שישתנה הכתב, ונקרא אשורית שעלה מאשור.

לרבי: ניתן להם בתחילה בכתב אשורית, אלא כיון שחטאו בבית ראשון

נהפך להם לרועץ ושכחו, וכשחזרו החזירו להם כמו שנאמר **'מגיד משנה אשיב לך'**, ונקרא אשורית שמאשרת בכתב.

לרבי אלעזר המודעי: כתב זה לא נשתנה כל עיקר כמו שנאמר **'ווי העמודים'**, כמו אות וי"ו שלנו, וכן נאמר **'ואל היהודים ככתבם וכלשונם'** מה לשון לא נשתנה אף הכתב לא נשתנה, ומה שכתוב **'והכתב לו את משנה התורה הזאת'** - שצריך שני ס"ת אחת שיוצאת ונכנסת עמו, ואחת שמונחת בבית גזיו. ומה שאמר **'לא כהלין כתבא למיקרא'** היינו שכתב בחילופי אותיות **'מנא מנא תקל ופרסין'** וגו'. **לרבי**: בגימטריא, בא"ת ב"ש, יטת יטת אידך פוגחמט. **לשמואל**: ממתוס נקפי אאלרון, שמצרפים אות ראשונה של כל תיבה ואח"כ אות השני וכו', **לרבי יוחנן**: בהיפוך, אנם אנם לקת ניסרפו, **לרבי אשי**: בסדר אחר נמא נמא קתל פורסין.

'שויתי ה' לנגדי תמיד', **לרבי אלעזר המודעי**: אמרה דוד על ספר תורה שבזרועו, **לאידך**: כרבי חסידא שהמתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו.

משנה. אין רוכבים על סוס המלך, ואין יושבים על הכסא, ואין משתמשים בשרביטו, ואבישג סוכנת דוד היתה מותרת לשלמה, שהיה מלך ולא לאדוניה שהיה הדיוט. ואין רואים אותו כשהוא מסתפר. וכשהוא ערום. וכשהוא בבית המרחץ. שנאמר **'שום תשים עליך מלך'** שתהא אימתו עליך.

דוד - לא נשא את אבישג שכבר נשא י"ח, והוכיח לה שאין זה מפני זקנה.

בוא וראה כמה קשה גירושים שהתירו לדוד להתייחד עם פנויה, ולא התירו לו לגרש אחד מנשיו.

המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מזריד עליו המעות, שנאמר **'וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' וגו'** ונאמר **'אמרתם על מה, כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך'**.

אשתו של אדם שמתה

אינה מתה - אלא אם כן מבקשים ממנו ומזון ואין לו, שנאמר **'ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך'**.

כאילו חרב בית המקדש בימיו, שנאמר **'בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך'** וגו' על אשתו, ואותו לשון נאמר גם על בית המקדש אמר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם'.

עולם חשך בעדו, שנאמר **והחשך באהלו ונרו עליו ידעך'**, ואהלו היא אשתו.

פסיעותיו מתקצרות, שנאמר **'יצרו צעדי אונ'**.

עצתו נופלת, שנאמר **'ותשליכהו עצתו'**.

לכל יש תמורה - חוץ מאשת נעורים שנאמר **'ואשת נעורים כי תמאס'**. **זיווג ראשון** - מכריזים ארבעים יום קודם יצירת הולד, **וזיווג שני** - קשה לזווג כקריעת ים סוף שנאמר **'אלקים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסירים בכושרות'**.

אין אדם מוצא קורת רוח - אלא מאשתו ראשונה. שנאמר **'ושמח מאשת נעוריו'** וכן אמר רב יהודה על אשתו ואף שאמר עליה **'מוצא אני מר ממות את האשה'** וגו', היתה אשה קשה, אבל מעברת על מידותיה.

דף כ"ב - ע"ב

אין אשה כורתת ברית - אלא למי שעשאה כלי כמו שכתוב **'כי בועליך עושיך ה' צבקות שמו'**.

אין איש מת - אלא לאשתו כמו שכתוב **'זימת אלימלך איש נעמי'**. **ואין אשה מתה** - אלא לבעלה כמו שכתוב **'מתה עלי רחל'**.

מלך מסתפר - בכל יום, כמו שכתוב **'מלך ביפיו תחזינה עיניך'**.

כהן גדול מסתפר - מערב שבת לערב שבת, מפני משמר הנכנס שיראוהו ביפיו, ומסתפר כתספורת של בן אלעשה שפיזר מעותיו ללמוד אותה תספורת.

כהן הדיוט מסתפר - אחת לשלושים יום, שנאמר, ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם, ולומדים גזירה שווה **'פרע פרע'** מנזיר שנאמר בו **'קדוש יהיה'** גדל פרע שער ראשו' וסתם נזירות שלושים יום יהי"ה בגימטריא שלושים, והיינו שלא ישלחו יותר מפרע.

בזמן הזה - אינו צריך להסתפר כל שלושים יום - **לרבי**: כמו יין שהיה צריך להיות אסור לעולם גם למי שמכיר משמרתו, משום שמה יבנה המקדש וכל מי שימצא יכנס לעבוד, אלא שלא חוששים שיבנה פתאום. **לרבינן**: שאסור ביין, אם יודע בית אב שלו או משמרתו שמה יבנה המקדש, תספורת שאני, שהרי ביין אם שתה יותר מרביעית לא

דף כ"ד - ע"א

לרבינא אמר רבי יוחנן: רישא במשנה מיירי שבעל דין פוסל הדיינים והעדים ונמצא דבריו אמת על העדים, ומיגו שפוסל עדים פוסל גם הדיינים. והסיפא שנמצא אמת על הדיינים ומיגו שפוסל הדיינים פוסל גם העדים במקום שיש שני כיתי עדים, ורב דימי סובר שלא אומרים מיגו.

בוא וראה כמה מחבבים זה את זה, שריש לקיש שחריף וחכים ביותר קרא לרבי מאיר פה קדוש ומחבבו ומיישב הדבר, וכן רבי שרצה לאסור הטמנת צונן ואמר לו רבי ישמעאל ברבי יוסי שאביו התיר ואמר כבר הורה זקן, ואילו היה ר' יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבו שרבי ישמעאל חשוב כאביו, ואמר כבר הורה זקן.

'ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים', נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה. **חובלים -** אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה,

'ויאמר אלה שני בני היצוהר העומדים.. ונאמר **ושנים זיתים עליה יצוהר -** אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שנוחים זה לזה בהלכה כשמן זית. **זיתים -** אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרורים זה לזה כזית.

'ואשא עיני וארא והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה האיפה בין השמים ובין הארץ וגו' לבנות לה בית בארץ שנער', זו חנופה וגסות הרוח שירדה מתחילה לבבל, וגסות הרוח הלכה לעילם. כדתנן עשרה קבים גסות ירד לעולם תשעה לקחה עילם, ומה שתנן סימן לגסות הרוח עניות והעניות הוא בבבל, היינו עניות תורה שהיה בעולם שכתוב עליה 'אחות לנו קטנה ושדים אין לה', שהיה שם דניאל שלא זכה ללמד.

'בבל' בלולה במקרא במשנה בתלמוד. 'במחשכים הושיבני כמתי עולם' זה תלמידה של בבל.

משנה. אמר לו נאמן עלי אבא. נאמן עלי אביך כדיין אחד. נאמנים עלי שלשה רועי בקר. לרבי מאיר: יכול לחזור בו. **לחכמים:** אינו יכול לחזור בו.

לרב יהודה אמר שמואל: מחלוקת באומר אם יזכוך מחול לך, אבל באומר אתן לך אם יחייבונני דברי הכל יכול לחזור.

לרבי יוחנן: באתן לך מחלוקת, וספק אם גם במחול לך מחלוקת.

לרבא: מחלוקת באתן לך, אבל במחול לך דברי הכל אינו יכול לחזור בו, והלכה כחכמים.

דף כ"ד - ע"ב

היה חייב לחבירו שבועה - ואמר לו הישבוע לי בחיי ראשך, לרבי מאיר: יכול לחזור בו ולתבוע שבועה גמורה. **לחכמים:** אינו יכול לחזור בו. ולסובר שמחלוקת באתן לך מיירי במחויב שבועת הנוטלים ואמר לו נתבע דור לי ואתן לך, וצריך שניהם שהחידוש בסיפא שהוא תולה בדעת עצמו ויודע שבוודאי נדר, ואפילו הכי חולק רבי מאיר.

לריש לקיש: מחלוקת לפני גמר דין אבל לאחר גמר דין, דברי הכל אינו יכול לחזור בו.

לרבי יוחנן: לפני גמר דין - דברי הכל יכול לחזור בו, לאחר גמר דין - מחלוקת. והלכה כחכמים. **אבל אם קנו מידו** אינו יכול לחזור בו.

משנה. הפסולים לדון ולהעיד, המשחק בקוביא. ומלווה בריבית. ומפריחי יונים. וסוחרי שביעית.

משחק בקוביא

לרמי בר חמא: לת"ק - גזלן הוא משום שאסמכתא לא קונה, ואפילו יש לו אומנות אחרת פסול, **לרבי יהודה -** אם יש לו אומנות אחרת כשר.

לרב ששת: אינו אסמכתא. דאינו יודע אם ינצח או לא, ובכל זאת התנה וגמר והקנה, אלא לפי שאין עוסקים ביישוב העולם, ולפי זה ביש להם אומנות אחרת כשרים, ורבי יהודה מפרש דבריהם. **והברייתא** שאמרה פסול גם כשיש לו אומנות אחרת, הוא רבי יהודה בשם רבי טרפון שגם כשאדם תולה דבר במה שאינו יודע הוא אסמכתא.

לרבי יהושע בן לוי: כל מקום שאמר רבי יהודה 'אימתי ובמה' - אינו אלא לפרש דברי חכמים, לרבי יוחנן - אימתי לפרש. ובמה לחלוק.

יועיל שינה, אבל משמרת אפשר שמסתפר ונכנס. **לרב אשי:** יש חילוק אחר כיון שייין פוסל עבודה, מה שאינו כן בתפורות, והקשו עליו. **כהן הדייט בזמן הזה.**

יין - לרבנן: כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו - אסור ביין אותו היום. כהן המכיר משמרתו ולא בית אב שלו - אסור כל אותו שבת. כהן שאינו מכיר לא את זה ולא את זה - אסור ביין לעולם, שמא עכשיו זמנו הוא ויבנה המקדש. **לרבי:** מן הדין אסורים לשתות לעולם גם אם יודעים משמרתם, שמא יבנה המקדש ומי שימצא יכנס אלא שקלקלתו תקנתו ולא חוששים שיבנה פתאום, ועל סמך זה שותים היום.

תספורת - לרבי: דינו כמו דיין שאינו אסור בזמנינו. **לרבנן:** ביין אינו להתפקח אם שתה יותר מרביעית בשינה ויפסל מעבודה, אבל כאן מסתפר ונכנס. **לרב אשי:** רק יין מחלל עבודה, ופרוע ראש לא מחלל עבודה, והקשו ממה שהקשו פרועי ראש לשתוי יין במיתה, כמו שהוקש ביחזקאל, [והיה קבלה עד יחזקאל ואסמכה אקרא] וא"כ הוקש גם שמחלל עבודה לשתוי יין למיתה.

'כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי': בן נכר - היינו כהן שנתנכרו מעשיו ונעדר לבו. **וערל בשר -** וכגון שמתו אחיו מחמת מילה, וגמרא גמירי לה ויחזקאל אסמכה אקרא.

'כסום יכסמו את ראשיהם' ראשו של זה בצד עיקרו של זה.

הדרן עלך פרק כהן גדול

פרק שלישי - זה בורר

דף כ"ג - ע"א

משנה. כופים את הלזה לדון בעיר המלוה, אבל ערכאות שבסוריא שאינם בקיאים בדיני תורה, או ששניהם באותו מקום גם הלזה יכול לעכב.

דיני ממונות בשלשה - לת"ק: זה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד ושניהם בוררים להם עוד אחד שצריך גם דעת בעלי דינים ומתוך כך יצא הדין לאמיתו. **לחכמים:** שני הדיינים בוררים דיין השלישי, שאין העדים חותמים על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהם, וכן הדיינים צריכים לברר מי ישב עמהם, אבל דעת בעלי דינים אין צריך.

נקיי הדעת בירושלים - לא חתמו על השטר אלא אם ידעו מי חותם עמהם. ולא ישבו בדין אלא אם ידעו מי יושב עמהם. ולא נכנסו לסעודה אלא אם ידעו מי מסיב עמהם.

מומחים: לכולי עלמא אינו יכול הבעל דין לפסול.

בערכאות שבסוריא, לרבי מאיר: זה פוסל דינו של זה וזה פוסל דינו של זה, **לחכמים:** רק כשמביא ראיה שהם קרובים או פסולים, אבל אם היו כשרים הם כמומחים מפי בית דין.

דף כ"ג - ע"ב

לת"ק: זה פוסל עדי של זה וזה פוסל עדי של זה. **לחכמים:** אם היו כשרים אינו יכול לפוסלם.

לריש לקיש: תני עדו, וקבלוהו עליהם כשני עדים, ונחלקו אם יכול לחזור בו וכאומר 'נאמן עלי' אם שני הדיינים כשרים. נאמן עלי אביך, נאמנים עלי שלשה רועי בקר, שלרבי מאיר: יכול לחזור בו, ולחכמים אינו יכול לחזור בו, והחידוש כאן שעד אחד אין נאמן לעלמא, וצריכי. וקשה ממה שנאמר ברישא דיינו ובסיפא עדי, רואים דווקא הוא.

לרבי אלעזר: בבא הוא לפוסלן, וכגון שקרא עליו ערער של פגם משפחה, רבי מאיר: סובר שמעידים על המשפחה. **לחכמים:** סוברים סוף סוף נוגע בעדות הוא.

לרב דימי אמר ר' יוחנן: כשאמר בעל דין שיש לו שני כיתי עדים ורוצה לפסול את אחת, רבי מאיר: סובר אינו צריך לברר, ולכן מה שפוסלים כת אחת אין בכך כלום. **לחכמים:** צריך לברר דבריו, ואם פוסלים כת אחת ביטלו דבריו ונוגע בעדות הוא, נמצאו כת אח"כ כת השני קרובים או פסולים, כבר העידו הראשונים קודם שנמצאה כת שניה פסולה, ואז לא היה נוגע בעדותו.

המחזיק שלשה שנים ואמר למערער אכלתי שני חזקה ועדיין שטר מכירה בידי, לרבי: נידון דווקא בשטר, וחזקה מכח שטר ולאחר ג' שנים אבד שטרו. **לרשב"ג:** נידון אף בחזקה ואינו צריך לברר דבריו.